

Værktøj til drøftelse af, hvad der kendetegner et fagligt og kvalitativt bæredygtigt udbud

DEG har udviklet et simpelt værktøj med forslag til tematiserede drøftelser i bestyrelserne, om hvad der kendetegner et fagligt og kvalitativt bæredygtigt udbud. Dette notat beskriver temaerne som er sammenfattet i en PowerPoint, der kan rettes til efter behov til bestyrelsesmøderne.

Baggrund

Danmark har brug for dygtige faglærte, der både kan tænke kreativt og praktisk, for at fastholde og skabe nye arbejdspladser inden for produktions-, anlægs- og serviceerhverv, og for at bidrage til den digitale og grønne omstilling. Her udgør erhvervsuddannelserne udover arbejdsmarkedsuddannelserne et helt centralt element. Flere dygtige faglærte fordrer et bredt geografisk dækkende udbud, som er fagligt og kvalitativt bæredygtige.

På nationalt plan er der fokus på behovet for at styrke og investere i fx udstyr og lærerkompetencer, for at sikre og fastholde erhvervsuddannelser af høj faglig kvalitet. Foruden investeringer i erhvervsuddannelser indeholder regeringsgrundlaget løfter om at se på de økonomiske styringsmodeller, der er for forskellige ungdomsuddannelser med henblik på at skabe mere lige vilkår mellem f.eks. de almene gymnasier og erhvervsskolerne.

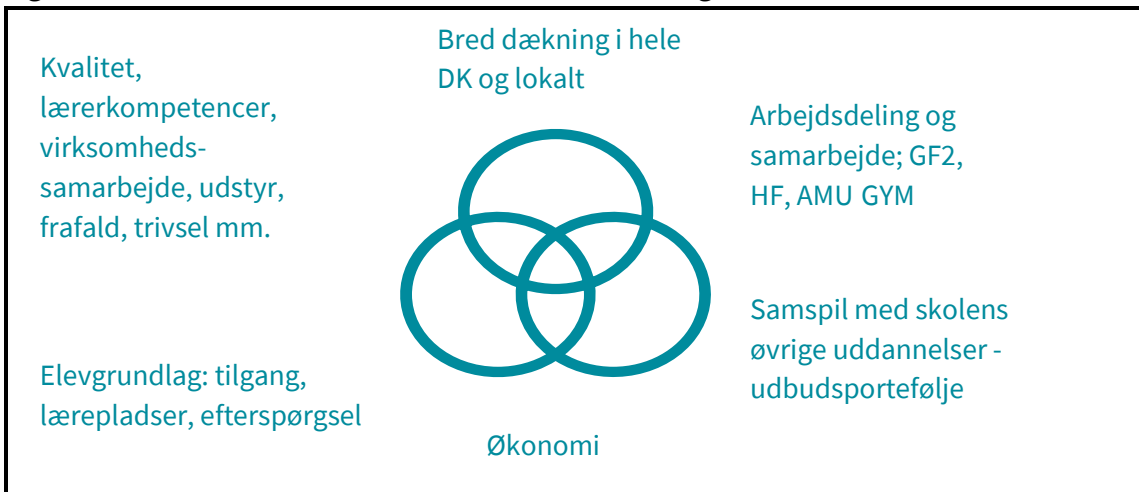
DEG har formuleret en række pejlemærke for en fremtidig forenkling af tilskudssystemet, der er mere robust, og som imødekommer de strukturelle udfordringer, som landets ungdomsuddannelsesinstitutioner står overfor. Det indbefatter bl.a. forslag om, at grundtilskud i højere grad skal være udbudsbestemt og i mindre grad institutionsbestemt.

Med reformkommissionen er der lagt op til drøftelser om, hvordan der skabes et mere ligeværdigt ungdomsuddannelsessystem for de unge, som kommer direkte fra grundskolen, og hvordan erhvervsuddannelsesbuddet generelt kan styrkes, fx via fælles bredere grundforløb for beslægtede erhvervsuddannelser og bredere adgang til GF+. Ligeledes pegede børne- og undervisningsministerens i sin tale til DEG-årsmødet april 2023 på, at der behov for at se på, hvordan der kan skabes større fleksibilitet i erhvervsuddannelserne, og om der kan være behov for nye eller ændrede målsætninger og/eller behov for justeringer af uddannelsernes struktur, udbud mv.

Uanset, hvordan den politiske dagsorden udvikler sig i forhold til de fremtidige vilkår og rammer for udbuddet af erhvervsuddannelser, er det den enkelte skoles ledelse og bestyrelses ansvar løbende at vurdere, om skolen har et bæredygtigt udbud – både på den korte og længere bane.

I vurderingen af, hvad der kendetegner et bæredygtigt udbud, indgår mange faktorer, og det skal vurderes i hele sin sammenhæng. Dette er illustreret i figur 1 nedenfor.

Figur 1: Et udbud skal vurderes i hele sin sammenhæng

Vurderingen af udbuddet omfatter således kvaliteten af udbuddet, uddannelsens relevans og forventninger og kravet til national/regional/lokal uddannelsesdækning, samarbejde med virksomheder, faglig synergi på skolen mellem de forskellige uddannelser samt grundforløb/hovedforløb og arbejdsmarkedsuddannelser. Dertil kommer muligheder for samarbejde med andre uddannelsesinstitutioner, forventet elevgrundlag og heraf følgende indtægter/udgifter og økonomiske vilkår for skolens udbud mm.

Fagligt og kvalitativt forsvarligt

Det afgørende og centrale for et udbuds bæredygtighed er en vurdering af, om det er fagligt og kvalitativt forsvarligt, så elever/lærlinge bliver så dygtige som muligt, og de erhverver de faglærte kompetencer, som efterspørges når de er færdiguddannet.

For at kunne oppebære et fagligt og kvalitativt forsvarligt udbud, er det vigtigt, at der er de nødvendige lærerressourcer og -kvalifikationer til at sikre et højt fagligt og pædagogisk undervisningsniveau. Ligeledes er et godt samspil mellem skole og virksomheder centralt for at sikre høj kvalitet i det udbud, der efterspørges og leveres. Dertil kommer krav om tidssvarende udstyr og lokaler til at understøtte undervisning af høj kvalitet. Derudover skal kvaliteten i et udbud vurderes i forhold til om eleverne/lærlingene bliver tilpas udfordret og om de fagligt, såvel som socialt, trives undervejs i uddannelsen.

Eksempler på spørgsmål til temadrøftelse om fagligt og kvalitativt bæredygtigt udbud:

1. Har skolen de rette og nødvendige medarbejderressourcer og kvalifikationer til at opretholde og sikre undervisning af høj kvalitet på de forskellige udbud?

Hvor mange undervisere (lærerårsværk) er der tilknyttet skolens forskellige udbud? Lykkes det skolen at rekruttere og fastholde dygtige undervisere? Har de, de rette fagligheder, herunder den pædagogiske diplomuddannelse og opdateret viden/faglighed i forhold til den digitale og grønne omstilling, og har skolen en strategi for kompetenceudviklingen af sine undervisere? Har underviserne kompetencer til at undervise både på grundforløbet, hovedforløbet og arbejdsmarkedsuddannelserne på de små udbud, så der opnås en faglig synergi og bedre

ressourceudnyttelse af lærerkræfterne? Anvender skolen fx eksterne undervisere fra relevante (lokale) virksomheder, som kan være med til at løfte samspillet og kvaliteten? Er der fx etableret samarbejde med relevante Videnscentre, der kan understøtte skolens udbud?

2. Har skolen en strategi og investeringsplan for opretholdelse af tidssvarende udstyr og lokaler?

Prioriteres løbende investeringer og reinvesteringsplaner i udstyr, og er der fx etableret samarbejder med lokale virksomheder og/eller gode pris aftaler med leverandører af udstyr til skolens udbud? Er der fx samarbejde med andre skoler eller relevante Videnscentre om udstyr? Har skolen udarbejdet udstyrsinvesteringsplaner samt en bygningsstrategi, der sikrer gode fysiske rammer og lokaler, både i forhold til at understøtte den faglige læring og de sociale fællesskaber? Har skolen de nødvendige it-faciliteter, herunder fx også digital undervisning på tværs af afdelinger/adresser, der kan bidrage til at opretholde små hold på de små/mindste udbud?

3. Hvordan ser skolens kvalitet i uddannelserne ud og har skolen en strategi for kvalitetsvurdering af skolens udbud?

Hvad er god kvalitet for uddannelsernes gennemførelse, og hvad skal der til for at levere god/bedre kvalitet? Hvordan ser tilbagemeldingerne ud fra elever/lærlinge, medarbejdere, BUVM, lærepladsudbydere og de lokale uddannelsesudvalg? Har skolen et tæt samarbejde og dialog med oplæringsstederne, for at sikre at eleverne/lærlingene både når målene i uddannelsesplanerne, og det oplæringsvirksomhederne efterspørger? Undersøger skolen - udover VTU'en - det lokale erhvervsliv og virksomhedernes tilfredshed med skolens kvalitet og udbud, herunder deres vurdering af samarbejdet med skolen om kvaliteten i udbuddet.

Har skolen tilfredsstillende fokus på at sikre fagligt og sociale fællesskaber og ungemiljøer, der fremmer eleverne/lærlingenes trivsel? Har skolen en strategi for kvalitetsvurdering af skolens udbud, herunder i forhold til anvendelse af relevante data og kvalitetsindikatorer samt de faglige krav i uddannelserne og samarbejdet med de lokale uddannelsesudvalg/faglige udvalg?

4. Hvilke initiativer har skolen iværksat for at løfte kvaliteten i uddannelserne?

Er der behov for en fokuseret udviklings- og investeringsindsats for at opretholde eller forbedre udbuddets kvalitet? Skal der igangsættes initiativer/indsatser for at mindste frafaldet, forbedre overgangen fra grundforløb til hovedforløb, elevtrivsel mm. Er der behov for en organisatorisk og ledelsesmæssig styrkelse af et udbud? Kan bestyrelse og ledelse skabe en strategisk retning for udviklingen af skolens udbud, der bidrager til flere dygtige og kreative faglærte i forhold til det lokale/regionale erhvervsliv og den digitale og grønne omstilling? Hvordan arbejder bestyrelsen med at følge op på iværksatte initiativer?

Eksempler på tal og data, som kan være gode at have som baggrund for drøftelsen og til en eventuel benchmark lokalt/nationalt:

- Data om frafald, overgang mellem grundforløb og hovedforløb, omvalg, fuldførelse etc. (BUVM/STIL's uddannelsesstatistik)
- Elevtilfredshedsundersøgelser (ETU)
- Nationale elevtrivselsmålinger
- Undervisningsmiljøvurderinger

- Arbejdspladsvurdering (APV)
- Virksomhedstilfredshedsmålinger (VTU)
- Medarbejdertilfredshedsundersøgelser (MTU)
- Skolens investerings- og økonomirapporter
- Egne interne/eksterne undersøgelser af kvalitet, kompetencer, virksomhedssamarbejder mm.

Det geografiske perspektiv

Et bredt geografisk dækkende udbud understøtter behovet for at flere unge såvel som voksne går erhvervsuddannelsesvejen, så vi får uddannet flere dygtige faglærte. Det er derfor relevant at vurdere et udbuds bæredygtighed ud fra et geografisk perspektiv. Det vil sige en vurdering af, om en skoles udbud bidrager til et geografisk dækkende udbud – set både i forhold til lokale/regionale virksomheders og erhvervslivs behov og det nationale udbudslandskab samt betydningen af udbuddenes placering og opretholdelse for elever og skolen.

Det indbefatter, at udbuddet vurderes udefra i forhold til, om det understøtter og er forankret i det lokale/regionale (eller nationale) behov for faglært arbejdskraft. Dertil kommer om der er et lokalt/regionalt lærepladspotentiale, så elever og virksomheder kan indgå de nødvendige uddannelsesaftaler. I et skoleperspektiv bør en vurdering af et udbuds bæredygtighed også ses i forhold til, om et udbud er med til at sikre bæredygtige udbud på egen og andre skoler. Dertil kommer spørgsmålet om, hvordan udbuddet understøttes af tilgængelighed for eleverne, og/eller om der er den nødvendige skolehjemskapacitet til de elever, som kommer langvejs fra.

Eksempler på spørgsmål til temadrøftelse om bæredygtigt udbud i et geografiske perspektiv:

5. Har skolen et strategisk ønske om at have flest mulige udbud til det lokale erhvervsliv, og/eller fokuserer skolen på at være førende (og mere specialiseret) på færre uddannelser?

Er der lukket/åbnet nye virksomheder/-klynger? Samarbejder skolen med virksomheder/jobcentre mm. om udbuddenes relevans/potentiale til sikring af nuværende og kommende elevgrundlag? Matcher skolens udbud erhvervsudviklingen og det lokale erhvervslivs behov for faglært arbejdskraft? Har skolen et godt og velfungerende samarbejde med lærepladserne?

6. Hvordan er det lokale/regionale lærepladspotentiale?

Når skolen måltallene for indgåelse af uddannelsesaftaler og/eller er der en tilfredsstillende udvikling i indgåede uddannelsesaftaler? Giver antallet af indgåede uddannelsesaftaler et tilfredsstillende grundlag for at få tilskud til formidling af uddannelsesaftaler og aftaler indgået under grundforløbet?

7. Har en oprettelse/fastholdelse/lukning af et udbud konsekvenser for bæredygtigheden for skolens øvrige uddannelser og andre skoler med tilsvarende godkendelser/udbud?

Er der en faglig synergi mellem grundforløb, hovedforløb, arbejdsmarkedsuddannelserne, som er vigtig for udbuddets faglige og økonomiske bæredygtighed? Har skolen samarbejdsaftaler (eller udlån) om GF2/hovedforløbsudbud og er der perspektiver og muligheder i bredere samarbejdskonstruktioner med andre skoler (lokalt/regionalt/nationalt)?

8. Hvordan er det forventede elevgrundlag for udbuddet?

Hvordan er skolens evne til at lave rekrutteringsindsatser? Har skolen brobygningsaktiviteter og koordineret vejledningsindsat i forhold til lokalområdet/regionens grundskoler, kommunale ungeindsatser (KUI'er), FGU'er etc.?

9. Hvordan er transporttiden for elever, og har skolen et velfungerende skolehjem, der understøtter elevers mulighed og interesse for at vælge grundforløb/hovedforløb på skolen?

Hvordan er skolens udbud samlet/fordelt på forskellige afdelinger og har det betydning for tilgængeligheden for eleverne? Bruges skolehjemmet aktivt til at skabe et ungemiljø og fagligt og socialt fællesskab, der kan bruges aktivt i en rekrutterings- og fastholdelsesindsats?

Eksempler på tal og data, som kan være gode at have som baggrund for drøftelsen og til en eventuel benchmark lokalt/nationalt:

- Data om udbud; antal udbud, tilgang egen og andre skoler til GF2 og hovedforløbet (BUVM/STIL's uddannelsesstatistik)
- Data på udlån af godkendelser mellem skoler
- Data på henvisning mv. mellem skoler
- Lærepladsstatistikken og Lærerpladsen.dk
- Virksomhedstilfredshedsundersøgelser
- Indsatser og måltal for rekruttering
- Måltal og -opfyldelse for indgåelse af uddannelsesaftaler
- Data om lokal/regional arbejdsmarkeds- og erhvervsudvikling (RAR)

Økonomisk bæredygtigt udbud

Udfordringerne ved at sikre geografisk bredt dækkende faglige og kvalitativt bæredygtige udbud er mangeartede for så vidt angår elevgrundlaget (tilgang og årselever) for de omkring 100 erhvervsuddannelse. Der kan ikke defineres en minimumsgrænse for, om et udbud er fagligt og økonomisk bæredygtigt alene ud fra elevtilgang og årselevgrundlag. Et spinkelt elevgrundlag medfører imidlertid - alt andet lige - en mere følsom økonomi, som kræver kreative løsninger omkring organiseringen af uddannelsesudbuddet, for at få enderne til at mødes.

Hvorvidt et fagligt og kvalitativt bæredygtigt udbud opretholdelse, selvom det er underskudsgivende, er i sidste ende en strategisk beslutning. Således er det en velkendt problemstilling i taxameterfinansieringen af erhvervsuddannelserne, at der nødvendigvis ikke er en tæt sammenhæng mellem de politisk fastsatte takster og en given uddannelse omkostninger.

Skolens egen indsats for at sikre udbud af høj kvalitet er en vigtig forudsætning for at kunne oppebære et elevgrundlag og heraf følgende økonomiske bæredygtighed for udbuddene. Elevtilgang og -grundlag vil imidlertid også være påvirket af ydre faktorer. Det er fx stor forskel på, om skolen er eneudbyder (landskole) af en uddannelse, eller om en uddannelse generelt har en vigende tilgang og udbydes mange steder.

Om materialet

I forbindelse med de store udbudsrunder og løbende godkendelser af nye udbud på en skole anvender Børne- og Undervisningsministeriet et sæt vurderingskriterier for godkendelse af et udbud. Kriterierne er indbyrdes forbundet og kommer på forskellig vis rundt om en vurdering af, om udbuddet er;

- fagligt og kvalitativt forsvarligt og bidrager til at opfylde de politiske målsætninger om, at flere skal vælge/gennemføre en erhvervsuddannelse, trivsel etc.
- geografisk dækkende, både i forhold til det lokale erhvervsliv og i forhold til et elev-/skoleperspektiv¹.

DEG's materiale bygger dels på disse kriterier, dels input fra skolerne i en workshop om udbud afholdt på DEG's årsmøde april 2023. Materialet skal ses som et bestyrelsesværktøj til brug for drøftelser i skolebestyrelserne om, hvad der konstituerer et bæredygtigt udbud på skolen. Foruden nærværende notat omfatter materialet:

1. En PowerPoint, der kan tilrettes efter behov til at tematisering drøftelserne af skolens udbud på bestyrelsesmøderne [indsæt link?].
2. Notat med data om udbud af erhvervsuddannelserne for så vidt angår elevtilgang og årselevgrundlag [Elevtilgang og årselevgrundlag for EUD-udbud, november 2023]

¹ BUVV's kriterier er sammenfattet i "Vurderingskriterier for udbud af erhvervsuddannelser" af 10. juni 2022 og kan findes her: <https://www.uvm.dk/erhvervsuddannelser/ansvar-og-aktoerer/udbud-af-erhvervsuddannelser/-/media/50061b3c93f244aea1e4728c532d8f22.ashx>